

„KLAIPĖDOS KRAŠTE NĖRA NĖ VIENOS ŠEIMOS, IŠ KURIOS NEBŪTŲ KAS NORS ATIMTA“

Arūnė Liucija Arbušauskaitė

Žemiau publikuojamuose dokumentuose kalbama apie skaudžiausią ir mažiausiai mokslininkų ištyrinėtą Klaipėdos krašto istorijos tarpsnį – 1944-ųjų metų pabaigą.

Trys oficialūs pareigūnai – Klaipėdos miesto ir apskrities vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas S. Juozapavičius, NKVD operatyvinės grupės Priekulėje vadas vyr. leitenantas Kazakovas ir NKGB Klaipėdos operatyvinės grupės viršininkas valstybės saugumo kapitonas Kuzminas – kiekvienas tuo pačiu metu (gruodžio 24 d.) ir apie tą patį rašė savo tiesioginiam viršininkui pagal priklausomybę – Lietuvos TSR Liaudies komisarų tarybos pirmininkui Mečislovui Gedvilui, Lietuvos TSR Vidaus reikalų liaudies komisarui valstybės saugumo komisarui Juozui Bartašiūnui ir Lietuvos TSR Valstybės saugumo liaudies komisarui Aleksandrui Guzevičiui. Dokumentuose atsispindi reali padėtis Klaipėdos krašte 1944 m. rudenį, kai jau buvo pasitraukę krašto gyventojai ir į teritoriją įžengę Raudonosios armijos daliniai. Likusioje tuščioje teritorijoje „šeimininkavo“ trofėjinė kariuomenė, kurios pagrindinės funkcijos buvo karo veiksmų padarinių šalinimas ir technikos liekanų surinkimas. O kad tokia padėtis iš tikrųjų buvo rimta ir grėsminga, galinti komplikuoti Klaipėdos krašto atkūrimą ir įsisavinimą po karo, liudija ketvirtas dokumentas – Lietuvos KP(b) Klaipėdos valsčiaus ir miesto komitetų sekretoriaus Šilino kreipimasis į pačią aukščiausią tuo metu karinę ir partinę Lietuvos TSR valdžią.

Visi dokumentai vadinasi *Dokladnaja zapiska* [Pranešimas], yra saugomi Lietuvos ypatingajame archyve, buvusiame LKP CK dokumentų skyriuje. Dokumentai spausdinti mašinėle, ir originalai, ir kopijos blogos kokybės. Ant visų mašinraščio kopijų yra vyr. leitenanto Kozlovo parašas ir patvirtinimas «tikra».

Dokumentai rašyti rusų kalba, stilius neraštingo žmogaus. Čia pateikiami vertimai, nors išversti sklandžiai kartais gan sunku. Ypač nerišlus S. Juozapavičiaus rašytas dokumentas. Labai iškraipyti vietovardžiai ir asmenvardžiai, kai kurių šiuose pranešimuose minimų asmenų pilnų pavardžių neskelbiame dėl etikos. Teksto lakūnos arba visiškai neįskaitomos vietos pažymėtos kampiniais skliaustais, vertėjos pastabos ir korekcijos – laužtiniais skliaustais.

Oficialus to meto kreipinys – draugas, sutrumpintai – drg.

1 dokumentas

LIETUVOS TSR LIAUDIES KOMISARŲ TARYBOS PIRMININKUI
Drg. GEDVILUI

PRANEŠIMAS

Apie padėtį Klaipėdos krašte

Visa Klaipėdos apskritis, išskyrus Klaipėdos miestą ir kelis gyvenamuosius punktus arti jo, išvaduoti iš vokiečių okupantų. Gyventojų likę tik Priekulės valsčiuje ir viename Dovilų valsčiaus kaime, likusieji rajonai evakuoti.

Išvaduočiuose Klaipėdos apskrities miestuose ir kaimuose visas turtas ir žemės ūkio inventorius [buvo] paliktas visiškai tvarkingas, bet daugelyje vietų jis neišsaugotas.

Nepaisant įsakymo surinkti tik be šeimininkų likusius gyvulius, bulves, šieną, o žemės ūkio mašinų į metalo laužą neišvežti, Klaipėdos apskrityje šis įsakymas nevykdomas. Kariai savavališkai iš pasilikusių valstiečių atiminėja galvijus, arklius, avis, kiaules.

Iki Raudonosios armijos atėjimo kiekviena šeima laikė po 2–3 karves. [1944 m.] Gruodžio 15 d. pakartotinio surašymo metu nustatyta, kad trims šeimoms liko po vieną karvę; [rekvizavimas] dažniausiai vyksta naktimis, netgi kas dieną. Arklių liko tik 25%, bet jie ne kartą buvo mainomi, o avys liko tik tos, kurios buvo paslėptos.

Paruošėjai renka ne tik be šeimininkų likusį šieną ir bulves, bet [atiminėja] ir iš Biržininkų, Kebelių, Grumblių ir kitų Priekulės valsčiaus kaimų valstiečių. Metalų rinkėjų brigada, veikianti Priekulės rajone, neįvertina nei žemės ūkio inventoriaus, nei gamyklų įrangos.

Priekulės plytų gamykla, likusi visiškai tvarkinga, buvo demontuota, nuimti presai, vagonetės ir kitos dalys buvo suvežta į Priekulės stotį kaip metalo laužas, o gamykla liko pusiau sugriauta. Priekulės pieninėje išmontuotos sviesto mašinos. Priekulės valsčiaus komitetas ketino atsivežti veikiantį traktorių, kurį apžiūrėjo mechanikas. Kitą dieną [mechanikas], neprivažiavęs kilometro prie tos vietos, kur buvo traktorius, išgirdo sprogimą. Traktorius buvo susprogdintas ir išvežtas į metalo laužą.

Buvo susprogdintas Šventvakarių kaimo tarybos pirmininko Kuršaičio lokomotyvas, o Laukių [Launių ?] kaime buvo sudaužytas veikiančios kuliarnosios arklių <...>. Ir daugelyje kitų vietų buvusios sveikos žemės ūkio mašinos sprogdinamos ir daužomos.

Baldai ir kiti namų ūkio rakandai daužomi ne tik iš smalsumo. Pvz., ten, kur nebuvo galima atidaryti durų arba spintos, jos buvo niekdariškai sunaikintos. Supjaustomi sofų apvalkalai, nuderaskomi odiniai krėslai, daužomi veidrodžiai. Klaipėdos valsčiaus komiteto sekretorius, dabar laikinai einantis Priekulės valsčiaus komiteto pirmininko pareigas drg. Zimkus, užėjęs į vieną namą, pastebėjo kareivį, daužantį buože gerą veidrodį. Į drg. Zimkaus klausimą – *Kodėl Jūs taip darote?* – kareivis atsakė: *daužome, kas sena, naują pastatysim*, – ir išėjo. Dalis geriausių baldų iš paliktų sodybų suvežta į trofėjų sandėlį Priekulėje, kita dalis išsiųsta nežinoma kryptimi.

Labai paplito moterų prievartavimas, kareiviai nepaiso nei [moterų] amžiaus, nei sveikatos. Pasitaikė ir išprievartautos moters nužudymas. Bet nelaimingi gyventojai yra išsigandę iki tokio lygio, kad netgi nesiskundžia.

Evakuojant vieną arba kitą kaimą iš priefrontės zonos, dažnai pasitaiko plėšimo atvejų; beje, tokie evakuacijai duodamas labai trumpas laikas. Kai kuriais atvejais valstiečiai turi būti pasiruošę

išvykti jau po valandos. Paliekamą turtą, grūdus ir bulves kariai išveža kaip likusį be šeimininko. Evakuoti gyventojai atvyksta be gyvulių ir be maisto.

Pasitaiko, kad iš gyventojų atiminėjamos siuvamosios mašinos, kilimai, avalynė ir kiti daiktai. Į Priekulės valsčiaus Kebelių kaimą atvyko visiškai girti vienas karininkas su kareiviu, o drauge su jais 15 vežimų valstiečių iš Lietuvos. Leitenantas sušukęs: imkite viską, ką norite. Čia ir prasidėjo plėšimas. Vežimus prikrovė. Atėmė iš gyventojų bulves, šieną ir kas kam patiko. Iš vieno valstiečio atėmė karvę. Kada rusė moteris, vokiečių išvežta, pradėjo prašyti, kad paliktų, leitenantas pareiškęs: jeigu duktė sutinka su manimi gulti į lovą, tai mes nieko neimsime.

Klaipėdos krašte neliko nė vienos šeimos, iš kurios kas nors nebūtų atimta.

Kai kurie naujos valdžios kariniai organai toje teritorijoje laiko save svečiais; jie mobilizuoja žmones į darbą be kaimo tarybų sutikimo (leidimo), neatsižvelgdami net į dokumentus. Taip atsitiško su Priekulės valsčiaus Vilkyčių kaimo tarybos pirmininku Mickumi.

Klaipėdos miesto ir apskrities vykdomojo komiteto
pirmininko pavaduotojas JUOZAPAVIČIUS (parašas)

1944 m. XII / 24

Priekulė

LYA, f. K-1, ap. 10, b. 27, l. 9 ir atv.

2 dokumentas

VISIŠKAI SLAPTAI

LIETUVOS TSR VIDAUS REIKALŲ LIAUDIES KOMISARUI
VALSTYBĖS SAUGUMO KOMISARUI
Drg. BARTAŠIŪNUI

PRANEŠIMAS

**Bendra padėtis Klaipėdos krašto
Priekulės valsčiuje**

Atėjus Raudonosios armijos dalims į Priekulės gyvenvietės rajoną, visi gyventojai, o ypač iš priekrantės kaimų, buvo evakuoti 10–15 km nuo [marių] kranto. Be šeimininkų likę vienkiemiai, kaimai, turtas buvo palikta saugiai ir tvarkingai.

Bet trumpas trofėjinių ūkinių komandų ir kai kurių karių buvimas čia visus tuos ūkius ir [jų] turtą pavertė visiškai netinkamu.

Namuose praktiškai nebeįmanoma gyventi, stiklai išdaužyti. Krosnys išgriautos, pasilikę nuo išvežimo baldai sulaužyti ir sunaikinti vietose. Sulaužyta daug žemės ūkio inventoriaus, jis suvežtas į metalo laužo surinkimo punktus.

Daugelis trofėjinių-ūkio komandų karių plėšikauja, grobia, prievartauja moteris, net ir nužudo.

Kiekvienam kariniam junginiui nustatytas gyvulių, daržovių ir grūdų paruošų planas. Sudarytos specialios komandos, duoti nurodymai, iš kokių išteklių formuoti tas atsargas, tačiau užuot organizavusios daržovių nuėmimą laukuose, surinkusios be šeiminių likusius gyvulius, šios komandos dažniausiai užsiima gyventojų plėšimu, paskutinių gyvulių ir daržovių atsargų iš jų atiminėjimu.

Tarnybos reikalais komandiruojami kariai „pakeliui“ užvažiuoja į gyvenamuosius punktus, prievartauja moteris, atima iš gyventojų produktus ir išvyksta. Kai kurių kariškių veiksmai paralyžiuoja kaimo gyventojus. Pamatę kariškį naktį, gyventojai bėga iš namų ir slapstosi.

Iš Protnešių kaimo gyventojų Skrebio, Brinkio, Budrikės ir kai kurių kitų naktį buvo pavogti du arkliai ir karvė.

Į vienkiemius atvyksta kareivių grupės su karininkais ketindamos „pernakvoti“, naktį atsikelia, uždraudžia šeiminiui išeiti į kiemą, patys kraunasi gyvulius į mašiną ir išvažiuoja.

Iš Grumblių kaimo gyventojos Majaurienės [Majorienės?] atimtos beveik visos bulvės. Vakaro atvyko kariškiai trimis vežimais ir sunkvežimiu, susikrovė bulves ir išvažiavo.

Iš Voveriškių kaimo gyventojų Annos Mergys [Margys?], Annos Joknys [Jaknys?] trys kariškiai atėmė produktų atsargas ir drabužius.

Pastaruoju metu padažnėjo <...> grūdų ir bulvių atiminėjimas iš gyventojų.

Daugelis trofėjinių-ūkio komandų nesugebėjo organizuoti derliaus nuėmimo iki šalčių, [todėl] ėmėsi pildyti jų atsargas iš gyventojų, neatsižvelgdamos į jų poreikius.

Aukščiau minėti faktai kartojasi visuose Priekulės apylinkių kaimuose.

Kariškių prievartaujamos moterys [taip pat] yra faktai.

Piaulų kaime spalio mėn. grasinant ginklu buvo išprievartauta mergina J. E. Kaltininkams šiuo metu keliama byla.

Š. m. lapkričio 21 d. Protnešių kaime užregistruotas faktas apie dviejų kariškių pilietės B. J. išprievartavimą. Tos dienos vakarą į B. butą užėjo trys kariškiai ir pakvietė ją vykti drauge padėti iškrauti bulvių mašiną. Įvažiavę į vieną kiemą Voveriškių kaime, vairuotojas ir vienas kareivis nusivedė B. į daržinę ir, užkimšę burną nosine, išžagino.

Visų šių faktų tyrimą sunkina tai, kad dažnai negalime patekti į karinių dalių dislokacijos vietas.

Prašome Jūsų įsikišimo.

NKVD operatyvinės grupės Priekulėje
vyr. leitenantas KAZAKOV (parašas)

1944 m. XII / 24

LYA, f. K-1, ap. 10, b. 27, l. 4 ir atv.

3 dokumentas

VISIŠKAI SLAPTAI

LIETUVOS TSR VALSTYBĖS SAUGUMO LIAUDIES KOMISARUI
VALSTYBĖS SAUGUMO KOMISARUI
Drg. GUZEVIČIUI

SPEC. PRANEŠIMAS

Apie padėtį Klaipėdos krašte

1944 m. spalio 9–10 d. Pirmojo Pabaltijo fronto kariai iš esmės išvadavo Klaipėdos krašto Šilutės, Pagėgių ir Klaipėdos valsčius nuo vokiečių-fašistų grobikų.

Paskui frontas nusistovėjo.

Likę teritorijoje gyventojai buvo vietiniai arba evakuotieji, dažniausiai seniai, moterys ir vaikai. Pagal tautybę skiriasi: vokiečiai, vietiniai lietuviai, išvežti į vokiečių katorgą, lenkai ir pabėgusieji iš Lietuvos TSR lietuviai, Tarybų Sąjungos piliečiai.

Agentūrinių priemonių tarp vietinių gyventojų metu nustatyta, kad dalis [gyventojų] priklausė nacionalsocialistinei partijai, neslėpė priešiško požiūrio į tarybų valdžią ir buvo mūsų represuoti.

Kita dalis, tiek vokiečiai, tiek lietuviai [yra] prisirišę prie savo žemės, skundžiasi pavargę nuo karo ir turi vienintelį norą – užsiimti žemės ūkiu, nepaisant, kokia bus valdžia.

Trečia gyventojų kategorija, dažniausiai lietuviai, nuoširdžiai laukė ateinančios į kraštą Raudonosios armijos.

Kariškių elgesys išvaduojuose miestuose ir kaimuose pirmomis dienomis

Tuoj pat išvadavus Klaipėdos krašto miestus ir gyvenamuosius punktus, kariškiai pradėjo griauti visa tai, kas vertinga, motyvuodami tuo, jog visos vertybės priklauso priešams – vokiečiams.

Buvo daužomos parduotuvių vitrinos, išsinešiojamos visos likusios prekės, laužomos butų durys, barbariškai laužomi vertingi baldai ir t. t. Nuo sofų, krėslų draskoma oda ir aksomas. Dėl tokio elgesio kadaise gražus Šilutės miestas, kurį vokiečių kariuomenė paliko be mūšio ir beveik nesugriautą, šiuo metu atrodo apgailėtina. Mieste beveik nebeliko butų, kurie tikėtų gyventi neatlikus remonto, neišliko nė viena parduotuvė.

a) Metalų laužo išvežimas. Krašto teritorijoje surinkti metalų laužą sukurtos specialios trofėjinės komandos.

Jos kartu su metalu sprogdina tinkamas eksploatuoti žemės ūkio mašinas, įvairios paskirties variklius ir motorus, taip pat išveža vertingą įrangą iš pramonės įmonių. Antai, pavyzdžiui, Priekulės valsčiaus Drežių kaime buvo susprogdintos piliečio MATUČIO mašinos vilnai karšti ir kuliamoji, remonto dirbtuvėse sudaužytos visos žemės ūkio mašinos. Geležies detalės ir sveiki keturi lokomotyvai išvežti.

Ventės kaime susprogdintas variklis, Išlyžės kaime – vidaus degimo variklis, Šventvakarių kaimo seniūno Kuršaičio lokomotyvas ir t. t.

Dėl tokio akiplėšiško naikinimo dabar negalime pradėti eksploatuoti Šilutės elektros stoties, Vilkyčių malūno, nes iš jų išvežtos dinamo mašinos.

Smurtas prieš moteris

Klaipėdos krašto ir Šilutės apskrities teritorijoje paplito visuotinis moterų žaginimas, neatsižvelgiant į jų tautybę, fizinę būklę ir amžių.

Buvo žagiamos net 70-metės senutės ir 14 metų mergaitės jų tėvų akivaizdoje. Be to, visa tai įgavo tokį pobūdį, kad moterys neretai baiminasi būti sušaudytos, [todėl] nesipriešindamos paklūsta viršininkų liepimams ir paskui visiškai nesiskundžia.

Pavyzdžiai:

1. Priekulės valsčiuje š. m. lapkričio mėnesio pabaigoje pas vieną gyventoją užėjo vienuolika karių ir pareikalavo žmonos. Pastaroji išėjo į kiemą. Ten ją visa grupė išprievartavo. Iš esmės vyro akivaizdoje.
2. Priekulės valsčiaus teritorijoje beveik panašiu laiku buvo rastas išžagintos moters lavonas. Reikalas nebuvo tiriamas. Apie šiuos faktus žodžiu informavo 32-os divizijos SMERŠ'o kontržvalgybos skyriaus viršininko pavaduotojas majoras RYŽKOVAS.
3. 1944 m. gruodžio 1 d. į Vilkyčių kaimo seniūną kreipėsi trys kareiviai, prašydami jiems darbui komendantūroje atsiųsti tris moteris; seniūnas šitai ir padarė. Po pusantros valandos 32 m. N. E., 25 m. Š. A. ir 24 m. A. J. sugrįžo išžagintos ir suplėšytomis drabužiais (seniūno pranešimas).
4. Vanagų kaimo rajone vienas iš kariškių pasiskelbė gydytoju ir organizavo moterų „priėmimą“. Rezultatas – išžagino vieną nepilnametę, paskui pasislėpė.
5. Š. m. lapkričio mėnesio pabaigoje ar gruodžio mėnesio pradžioje viename sanitariniame batalione operatyvinės grupės bendradarbis drg. GLEZERIS matė gydytoją priimančią motiną su gydymui atvežta išžaginta 14 metų mergaite.
6. Š. m. gruodžio 20 d. Priekulės valsčiaus Dreizių kaime viršila ir kareivis naktį išžagino 33 m. M. A. jos bute. Ji naktį per langą pabėgo be drabužių (Seniūno Reizgio pranešimas).
7. Raudonosios armijos karininkas pranešė Šilutės apskrityje buvus tokį įvykį. Du kariai, apėmę vieną butą, užėjo į jį naktį. Į beldimą išėjusi moteris buvo apsigaubusi maišu ir ten pat tarpduryje [buvo] išžaginta; tai buvo 70 metų senutė.

Be aukščiau minėtų faktų nustatyti kai kurių kariškių tiesiog banditiški išpuoliai.

Apie š. m. gruodžio mėnesio 10 d. Vanagų kaimo apylinkėse du nenustatyti kariškiai sustabdė praeinančią netoliese pagyvenusią moterį ir ją vietoje nušovė. Žinia apie tą faktą pasklido po visą Priekulės valsčių, ir gyventojai sutiko ją pasipiktinę.

Š. m. spalio mėn. Šilutės mieste grupė kariškių keletą kartų ėjo pas NKVD viršininką valstybės saugumo majorą ZUJEVĄ, reikalaudami išduoti pas jį gyvenusią septyniasdešimties metų vokiečių ketindami ją nužudyti.

Aukščiau minėti faktai paplito tikrai todėl, kad SMERŠ'o kontržvalgybos skyriai nusišalino nuo kovos su jais.

Kaip pranešė 32-os divizijos SMERŠ'o kontržvalgybos viršininko pavaduotojas majoras RYŽKOVAS, tos divizijos prokuroras pranešė armijos [vadovybei] apie vieno karininko įvykdytą jaunų moters išžaginimą. Armijoje į tą reikalą dėmesio nekreipė, o prokurorui pareiškė: „Nejaugi Jūs neturite kuo užsiimti be tokių [niekų]“.

Gyventojų apiplėšinėjimai

Pirmosios karinės vadovybės priemonės gyventojų atžvilgiu buvo šios: pirmiausia iškeldinimas ir suėmimas gyventojų vyrų nuo 17 iki 48 amžiaus, be to, perkeldinimas gyventojų iš 8 kilometrų priekrontės juostos į kitas vietas.

Perkeldinamiesiems dažniausiai neduodavo laiko pasiruošti, todėl jie palikdavo sodybas vienais drabužiais ir [pasiėmę] tik dalį gyvulių. Palikti sodybose grūdai, bulvės, daržovės, gyvuliai tučiuojau buvo išvežami kaip likę be šeimininkų.

Taip gyventojai, iškeldinti nuo Kuršių marių link buvusios sienos su Lietuva, liko be gyvulių, duonos ir daržovių.

Ne geresnė padėtis pasilikusių vietinių gyventojų, nes jų gyvuliai iš esmės rekvizuoti. Kokį platų mastą įgavo šis reiškinys, rodo pateikiami duomenys:

Biržininkų kaimo tarybos [žinioje] yra keturi kaimai, juose 235 gyventojai, iš jų šeimų 90. Senbuvų 33 šeimos.

Prieš ateinant Raudonajai armijai senbuviai turėjo 100 arklių ir 115 karvių. Šiandieną liko 11 arklių, arba 11 procentų, ir 20 karvių, arba 17 procentų.

Priekulės valsčiaus Dreizių kaime liko 15 procentų arklių (iš 32 – penki), karvių 20 procentų (iš 50 – 14).

Vilkyčių kaime: 33 procentai arklių (iš 31 liko 11); 20 procentų karvių (iš 62 liko 13).

Reikia pažymėti, kad ir likę arkliai neturi jokios vertės, nes daug kartų buvo išmainyti.

Pastaba: asmenų, pabėgusių su vokiečiais, gyvuliai neskaiciuojami (neimami domėn).

Gyvulių grobimas nesiliauja

Šiandieną skirtumas tik toks, kad gyvulių vagystės dažniausiai vyksta naktį, kartu palydimos isteriškų nukentėjusiųjų šauksmų. Keletas tokio plėšikavimo pavyzdžių:

1. 1944 m. lapkričio 13 d. iš Vilkyčių kaimo seniūno buvo atimta paskutinė karvė, arklys ir kiaulės. Gruodžio mėn. trys kareiviai išlaužė taip pat jo buto duris ir, matant šeimininkui, išsivežė siuvamąją mašiną, kilimą, batus ir kt.
2. Gruodžio 20 d. du kareiviai užrėmė Vilkyčių kaimo [gyventojų] Kaivoverio namus, o kiti trys išsivedė paskutinę karvę ir žąsis.
3. Spalio mėn. pabaigoje karininkas su trimis kareiviais, grasindami ginklu, išsivedė Dreizių kaimo seniūno REIZGIO karvę. Lapkričio mėn. taip pat jo kieme buvo nušauta paršavedė, du paršiukai, avis ir [jie] tuoj pat buvo išvežti.

Grumblių kaime buvo išvestos paskutinės piliečių Jonaičio ir Matučio, turinčių po šešis vaikus, karvės.

Tokie plėšikavimo faktai palietė kiekvieną gyventoją, todėl nėra prasmės juos toliau vardyti.

Iš pateiktų [faktų] galima daryti išvadą, jog netgi neatsižvelgiama į tarybų valdžios atstovus.

Paskutinėmis dienomis padažnėjo bulvių ir panešamų daiktų plėšimai vidury dienos.

1944 m. gruodžio 22 d. automašina Nr. E-5-66-12 išvežtos piliečių Baičio ir Gervinės bulvės.

Š. m. gruodžio 23 d. nusikaltimo vietoje buvo sulaikytas vyr. leitenantas Pilevskis (p/p¹ 02203). Išaiškėjo, kad jis ir dar dvi mašinos per keturias dienas ieškojo bulvių „pertekliaus“ pas gyventojus ir

¹ Pėstininkų pulkas.

jėga jas išveždavo. Bulvės buvo „ruošiamos“ armijos intendanto, pulkininko IVANOVO (k/d² 11025) nurodymu.

Nustatyta daugelis faktų, kai kariškių iš gyventojų rekvizuoti galvijai ir daiktai būdavo persiunčiami į Lietuvos TSR teritoriją (per buvusią sieną ir ten keičiami į naminę degtinę. Pasitaikė ir tokių atvejų, kai į Klaipėdos kraštą plėšikauti atvažiuodavo girti kariškiai drauge su Didžiosios Lietuvos gyventojais.

Karinės valdžios ir Tarybų valdžios organų tarpusavio santykiai

Kontaktų tarp karinės valdžios ir Tarybų valdžios atstovų praktiškai nėra, o Tarybų valdžia kaip tokia dėl aukščiau minėtų aplinkybių vietose nefunkcionuoja.

Seniūnai neturi autoriteto tarp gyventojų, kadangi nesugeba apginti netgi savęs.

Rezultatyviai organizuoti kovą su plėšimais ir prievartavimais Klaipėdos krašte tikrai dešimties NKVD-NKGB³ darbuotojų jėgomis fiziškai neįmanoma.

LTSR NKGB KLAIPĖDOS OPERATYVINĖS
GRUPĖS VIRŠININKAS
VALSTYBĖS SAUGUMO KAPITONAS (KUZMIN)

1944 m. XII / 24

Pangiriai

LYA, f. K-1, ap. 10, b. 27, l.11-12 ir atv.

4 dokumentas

VISIŠKAI SLAPTAI

TARYBŲ SAJUNGOS DIDVYRIO GENEROLO LEITENANTO BELOBORODOVO
KARO TARYBOS NARIUI
GENEROLUI MAJORUI DRAUGUI OSINUI

Kopija: LIETUVOS KP(b) CK SEKRETORIUI
Drg. SNIEČKUI

PRANEŠIMAS

Nepaisant mano prašymų Jums dar 1944 m. spalio mėnesį ir gruodžio 13 d. uždrausti trofėjinėms komandoms kaip metalo laužą rinkti įvairias mašinas ir žemės ūkio padargus, padėtis beveik nepasikeitė. Trofėjinės komandos kaip anksčiau, nekreipdamos dėmesio į Jūsų įsakymą neleisti

² Karinis dalinys.

³ Народный комиссариат государственной безопасности-Народный комиссариат внутренних дел – Valstybės saugumo ir Vidaus reikalų liaudies komisariatai.

rinkti gyvenvietėse žemės ūkio inventorių kaip metalo laužą, renka jį ir toliau, šitaip darydamos žalą šalies liaudies ūkiui. Pavyzdžiui, gruodžio 25 d. Priekulės valsčiaus Driežiuose Andrušaičio (?) ūkyje sudaužyta ir išvežta kuliamoji, bulvių kasimo mašina ir kiti žemės ūkio padargai, gruodžio 15 d. Matukaičio ūkyje sulaužyta vilnų karšimo mašina, Reizgio ūkyje sugadintas visas žemės ūkio inventorių. 1945 m. sausio 6 d. susprogdintos ir išvežtos į metalo laužo bazę pavaros. Iki šios dienos (esu liudininkas 1945 m. sausio 6, 7, 8 dienų) trofėjinės komandos vežimais į bazę gabena akėčias, plūgus ir kitus žemės ūkio padargus. Tokių pavyzdžių galiu pateikti daugybę.

Atsižvelgiant į Lietuvos KP(b) CK nutarimą ir VKP(b) CK nurodymus apie būsimą Klaipėdos ir Šilutės valsčių apgyvendinimą ir sukūrimą juose mašinų-traktorių stočių bei arklių nuomos punktų, mūsų laukia aštrus uždavinys aprūpinti MTS ir ANP žemės ūkio inventorių; tačiau jo dėl trofėjinių komandų grubaus Jūsų įsakymų nevykdymo gyvenamosiose vietovėse beveik neliko, o [kita] dalis atsidūrė metalo laužo surinkimo punktuose Priekulėje, Doviluose, Šilutėje.

Kad įgyvendintumėme Lietuvos KP(b) CK nutarimus ir VKP(b) nurodymus įkurti tarybinius ūkius, MTS, ANP ir pasiruoštumėme 1945 metų pavasarinei sėjai, ir dėl to, kad mes, komunistai, turime atlikti šitą svarbiausią karinį-politinį uždavinį, dar kartą Jūsų prašau:

1. griežčiausiai uždrausti trofėjinėms komandoms Klaipėdos ir Šilutės valsčių gyvenvietėse rinkti bet kokį žemės ūkio inventorių ir žemės ūkio mašinas kaip metalo laužą;
2. įsakyti metalo laužo surinkimo bazių Priekulėje, Doviluose, Šilutėje ir kitose vietose viršininkams asmeniškai atsakyti už bet kokio žemės ūkio inventoriaus, mašinų, nesvarbu – tinkamų naudoti ar šiek tiek remontuotinių – pakrovimą į vagonus;
3. nurodyti metalo laužo pakrovimo bazių viršininkams leisti Klaipėdos ir Šilutės valsčių darbuotojams atlikti visokio žemės ūkio inventoriaus, mašinų, tinkamų naudoti arba reikalingų remonto, perrūšiavimą ir atranką bei išgabenti juos į organizuojamus tarybinius ūkius, MTS ir ANP.

Valsčių darbuotojams į pagalbą primygtinai prašau Jūsų skirti kiekvienai bazei kareivių komandą (10–12 žmonių), kad metalo laužo bazėse atrinktų žemės ūkio inventorių, mašinas ir įrankius; [taip pat prašau] aprūpinti kiekvieną komandą autotransportu arba vežimais su arkliais žemės ūkio inventoriaus nugabenimui į tarybinius ūkius, MTS ir remonto punktus valsčiuose pagal valsčių žemės ūkio tarnybų atstovų nurodymus.

Lietuvos KP(b) Klaipėdos valsčiaus ir miesto
komitetų sekretorius (ŠILIN), parašas

1945 m. I / 8

LYA, f. 1771, ap. 8, b. 160, l. 143–145.